

ДОДАТКОВИЙ ФЕРМЕРСЬКИЙ ДОХОД ЯК ОДНЕ З ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ

Постановка проблеми. Необхідність розвитку матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств, в тому числі і фермерських господарств, виникає в контексті стану забезпеченості аграрних підприємств необхідною потребою в основних засобах відповідного технічного складу та структури та матеріальних ресурсах. Правові та соціально-економічні перешкоди функціонування і розвитку фермерських господарств не дають їм змоги ефективно використовувати наявну матеріально-технічну базу та здійснювати її подальший розвиток. Однією з таких перешкод є наявність відповідних джерел фінансування.

Джерела фінансування розвитку господарств поділяють на внутрішні (або самофінансування), зовнішні та комбіновані. Внутрішні джерела формуються за рахунок коштів самих господарств, до зовнішніх відносять фінансову підтримку держави (пряму, непряму та опосередковану), кредитні ресурси (як банків, так і небанківських установ) та лізинг. Враховуючи нестабільні та незначні за обсягами прибутки в багатьох фермерських господарствах, тобто в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів, перед нами постає задача виявлення внутрішніх джерел фінансування та додаткових джерел отримання доходів в фермерських господарствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку матеріально-технічної бази фермерських господарств та напрями його фінансового забезпечення висвітлені в працях Я.К. Білоусько, Л.Б. Гнатишина, М.М. Крапивка, Л.О. Мармуль, А.Н. Сьоміна, О.К. Шкарупи, А-Н.Д. Магомедова, Ж.Є. Соколової та інших українських та російських вчених-економістів. Водночас, подальший інноваційний розвиток матеріально-технічної бази фермерських господарств потребує і безпосередньо пов'язаний із збільшенням обсягів фінансування та пошуком і використанням їх додаткових джерел.

Виклад основного матеріалу. В цілому ефективність виробничої діяльності фермерських господарств не відповідає вимогам, що забезпечують подальший стійкий розвиток фермерства. Причиною є і загальногалузеві проблеми сільського господарства, і специфічні проблеми фермерського укладу. Так, фермерські господарства як і раніше відчувають вплив низки невирішених організаційно-економічних проблем: недосконалість законодавчо-нормативної бази; відсутність ефективного захисту земельних прав фермерів, що не дозволяє їм використовувати земельні угіддя як залог при отриманні кредиту; недоступність до кредитних ресурсів; недостатність кооперативного руху; практичну відсутність розвинутої ринкової інфраструктури та виробничого обслуговування фермерських господарств; недосконалість організації збуту фермерської продукції та системи консультаційних послуг правового, економічного та техніко-технологічного характеру.

Найбільш традиційним джерелом фінансування розвитку матеріально-технічної бази фермерського господарства є власні кошти, які формуються з частини чистого прибутку, амортизаційних відрахувань, реінвестицій від реалізації основних фондів та мобілізації зайвих оборотних засобів, і можуть бути направлені на реалізацію інвестиційно-інноваційних заходів.

Таким чином, окрім частини чистого прибутку та амортизаційних відрахувань, внутрішніми джерелами фінансування або самофінансування можуть бути наступні:

- вивільнення основних засобів, які не використовуються в виробничому процесі, з метою направлення їх до оборотних засобів, а також погашення зобов'язань;
- зменшення обсягу надлишкових оборотних засобів, кошти від реалізації яких після погашення поточних зобов'язань можуть бути направлені на розвиток матеріально-

технічної бази;

- збільшення розміру статутного капіталу шляхом використання фонду накопичення та нерозподіленого прибутку.

Одним з внутрішніх джерел фінансування розвитку матеріально-технічної бази фермерських господарств є отримання та використання на зазначені цілі додаткового фермерського доходу.

Додатковий дохід українські фермери можуть отримувати від використання належного їм майна та території. На нашу думку, досить раціонально в даному випадку може бути використаний досвід США, де сільське господарство досягло високої економічної ефективності і основними складовими такого успіху стали розподіл земельної власності, розвиток продовольчого ринку, тісний зв'язок з наукою, політична, фінансова та моральна підтримка фермерів з боку держави та народу.

Так, в США для економічного аналізу діяльності фермерських господарств використовують показник додаткового фермерського доходу, який є частиною валового грошового фермерського доходу і включає страхові виплати, надання послуг із найму сільськогосподарської техніки та виконання робіт, реалізацію лісової продукції, агротуризм, послуги з випасу худоби та інші види діяльності [1, с.82].

З роками обсяг такого доходу в США зростає і є додатковим джерелом фінансування розвитку фермерських господарств. При чому, додатковий фермерський дохід відрізняється від доходу від нефермерської діяльності (наприклад, науково-викладацька діяльність).

Зазначимо, що останній також статистично враховується в США і є одним з важливих соціальних показників.

Для фермерських господарств України додатковий фермерський дохід може бути своєрідною компенсацією незначного обсягу державної підтримки. Для фермерських господарств західної України та Криму, враховуючи географічні та природно-кліматичні особливості, раціональним є отримання додаткового фермерського доходу від реалізації лісової продукції, народних промислів та агротуризму.

Рекреаційні послуги можуть бути у вигляді кінних прогулянок, походів, навчання верхової їзди, рибальство, догляду за сільськогосподарськими тваринами.

На півдні України більш доступною, окрім реалізації робіт і послуг є, наприклад, організація різного роду ярмарок, виставок-продаж тощо, які можуть бути організовані як окремими господарствами, так і об'єднаннями фермерів, що є більш реальним та практично можливим в умовах сьогодення.

На нашу думку, сучасним фермерам слід ретельно вивчити перспективи отримання додаткового фермерського доходу як одного з джерел самофінансування розвитку їх господарств та послаблення впливу сезонності сільськогосподарського виробництва на періодичність отримання доходів, враховуючи особливості, спеціалізацію та можливості господарств.

Ніша отримання додаткового фермерського доходу в Україні сьогодні не є достатньо дослідженою та використаною, незважаючи на деякі здобутки в цьому напрямі, якими можуть похвалитися фермери Вінницької, Івано-Франківської, Одеської областей України, адже, якщо в США додатковий фермерський дохід складає всередньому 16-17% від загального доходу фермерського господарства, то за нашими дослідженнями на подібного роду доходи фермерських господарств Миколаївської області припадає лише 1-2% (табл. 1).

При чому, 99,7% додаткового фермерського доходу складає отримання доходу від реалізації робіт та послуг. Досить мізерна частина додаткового фермерського доходу припадає на страхові відшкодування – лише 0,2%.

До іншого додаткового фермерського доходу в статистиці США відносять реалізацію готельних і ресторанних послуг, реалізацію палива з власних автозаправних станцій на території фермерських господарств, надання послуг із збору ягід, роботу

ярмарок, реалізацію надлишків електроенергії, яку виробляють на основі місцевих джерел енергії тощо [2, с.33].

Таблиця 1

Порівняльна оцінка додаткового доходу фермерських господарств у 2010 році, %*

Види додаткового фермерського доходу	США	Україна	Миколаївська область
Питома вага додаткового фермерського доходу господарств у загальному обсязі валового фермерського грошового доходу	16-17	4-6	1-2
страхові відшкодування	22,5	2,8	0,2
надання в оренду сільськогосподарської техніки та виконання робіт і надання послуг	16,3	95,3	99,7
реалізація лісової продукції	14,0	0,1	-
зелений агротуризм	9,8	1,0	-
випас худоби	3,7	-	-
інший додатковий фермерський дохід	33,7	0,8	0,1

**Побудовано з використанням статистичної інформації та [2]*

З переліченого вище іншого додаткового фермерського доходу фермери Миколаївської області мають змогу лише організувати ярмарки. Але, нажаль, і цей досвід не є розповсюдженим в умовах сьогодення.

Висновки. Враховуючи стан сучасної матеріально-технічної бази фермерських господарств та необхідність її подальшого розвитку, практичну складність отримання кредитних коштів, нерозвиненість кредитної кооперації та системи страхування, а також недостатню за обсягом, складну в отриманні та неефективну за формою використання державну фінансову підтримку, додатковий фермерський дохід є реальним напрямом збільшення власних коштів фермерських господарств, які можуть бути направлені як на розвиток матеріально-технічної бази, так і на розвиток виробничо-господарської діяльності господарств, що неодмінно впливатиме на її загальну ефективність та покращення добробуту фермерської родини.

Анотація. Визначено значення додаткового фермерського доходу для розвитку матеріально-технічної бази та його структуру в Україні та Миколаївській області.

Ключові слова: фермерське господарство, додатковий дохід, джерела фінансування, матеріально-технічна база.

Аннотация. Определено значение дополнительного фермерского дохода для развития материально-технической базы и его структуру в Украине и Николаевской области.

Ключевые слова: фермерское хозяйство, дополнительный доход, источники финансирования, материально-техническая база.

Annotation. Determined value of additional farm income for the development of logistics and structure in Ukraine, Mykolayiv region.

Keywords: farm, extra income, funding, material and technical base.

Список використаних джерел:

1. Дополнительные источники фермерского дохода в США / А-Н.Д. Магомедов, Ж.Е. Соколова, В.В. Таран, З.М. Камилова // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2009. – №12. – С.82–85.
2. Соколова Ж.Е. Социально-экономические аспекты развития агротуризма в США / Ж.Е. Соколова // Агропромышленное производство: опыт, проблемы и тенденции развития. – 2008. – Вып.№2. – С.31–44.